

Międzynarodowa Organizacja Pracy – najnowsza aktywność w sprawach społecznych

JANINA PETELCZYC
Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *Ostatnie działania w kwestiach społecznych Międzynarodowej Organizacji Pracy omówiono na 102. sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy, która odbyła się w dniach 5–20 czerwca 2013 r. w Genewie. Uczestniczyło w niej 5000 delegatów. Omawiano działania i środki, które mają być podjęte w celu zapewnienia godnej pracy i odpowiedniej ochrony socjalnej.*

Wstęp

W dniach 5-20 czerwca 2013 r. w Genewie odbyło się 102. Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Organizacji Pracy pn. *Budowanie przyszłości z godną pracą*, które zgromadziło 5000 delegatów z całego świata. Jedną z kwestii podejmowanych podczas tej sesji były działania, jakie należy przedsięwziąć, aby zapewnić godne miejsca pracy oraz odpowiednie zabezpieczenie społeczne wszystkim pracownikom w starzejących się społeczeństwach.

Aspekt demograficzny

Zmiany demograficzne stanowią ogromne wyzwanie dla rynków pracy i systemów zabezpieczenia społecznego państw na całym świecie. Rada Administracyjna MOP przedstawiła raport, z którego wynika, że do 2030 r. osób powyżej 60. roku życia będzie więcej niż dzieci do lat 10. I choć liczba mieszkańców planety będzie wzrastać z 6,9 mld w 2010 r. do 9,3 mld w 2050 r., to współczynnik dzietności (czyli liczba dzieci przypadająca na kobietę w wieku rozrodczym) będzie spadać. Obecnie współ-

czynnik ten wynosi 2,5, a szacuje się, że w latach 2045–2050 będzie wynosił około 2,2.

Należy przy tym podkreślić, że wzrostowi liczby ludności będzie towarzyszył wzrost liczby osób powyżej 60. roku życia – w ciągu czterech dekad potroi się ona¹. Współczynnik obciążenia demograficznego² (zarówno osobami młodymi, jak i starszymi) nie ulegnie drastycznym zmianom, natomiast nastąpi zmiana samych proporcji międzypokoleniowych. W 2010 r. współczynnik obciążenia demograficznego osobami młodszymi wynosił 40,8, podczas gdy osobami starszymi – 11,6; w 2050 r. prognozuje się go na poziomie odpowiednio 32,4 i 25,7³. W 2050 r. tylko cztery osoby w wieku produkcyjnym będą przypadają na jedną osobę powyżej 65. roku życia (podczas gdy w 2000 r. proporcja ta na świecie wynosiła 9:1).

Jak zauważa Międzynarodowa Organizacja Pracy, trzy czwarte osób starszych (powyżej 60. roku życia) będzie żyło w krajach uznawanych dziś za rozwijające się, zwłaszcza w Azji. Szacuje się, że w 2050 r. liczebność tej grupy osób osiągnie 79%. W 32 krajach świata liczba

¹ *Employment and social protection in the new demographic context*, International Labour Conference, 102nd Session, 2013, International Labour Office, Genewa, kwiecień 2013, s. 6.

² Za GUS: współczynnik obciążenia demograficznego to stosunek liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub biernie zawodowo, czyli w wieku nieprodukcyjnym (liczba dzieci w wieku 0–14 lat, liczba osób w wieku 60 lub 65 lat i więcej) do liczby osób będących w wieku produkcyjnym (liczba osób w wieku 15–59 lub 64 lata).

³ *Employment...*, op. cit., s. 9.

osób powyżej 60. roku życia będzie przekraczała 10 mln; najwięcej w Chinach (440 mln), Indiach (316 mln), Stanach Zjednoczonych (111 mln), Indonezji (72 mln) i Brazylii (64 mln)⁴. Większość osób starszych będą stanowiły kobiety.

Ten nowy kontekst demograficzny będzie miał ogromny wpływ na rynki pracy i systemy zabezpieczenia społecznego.

Wnioski przyjęte przez Komitet ds. Zatrudnienia i Ochrony Socjalnej podkreślają potrzebę długoterminowej wizji polityki w celu rozwiązania potrzeb związanych ze zmianami demograficznymi, a także promowanie wspólnej odpowiedzialności i solidarności między pokoleniami⁵. Potrzebne będzie podejście do polityki rynku pracy w kontekście cyklu życia. Polityka społeczna i zabezpieczenie społeczne będą musiały odpowiadać na potrzeby wszystkich pokoleń. Dotyczy to przede wszystkim kwestii związanych z rozwijaniem kwalifikacji i możliwości pracy dla młodzieży, sprawiedliwych płac, ochrony praw pracowniczych oraz szkoleń dla osób starszych i zapewnienia odpowiednich emerytur⁶.

Polityka rynku pracy i zabezpieczenie społeczne

W tej sytuacji potrzebna jest wieloaspektowa, zintegrowana i innowacyjna polityka, która uwzględnia zmiany demograficzne. Jednocześnie podkreśla się, że choć zasady i prawa pracownicze są uniwersalne, to polityka każdego państwa musi uwzględniać specyficzny kontekst, w jakim dany kraj się znajduje. Każde państwo musi zatem opracować właściwą kombinację rozwiązań stosowną do sytuacji, w jakiej się znajduje. Przykładowo, największym problemem państw Afryki jest zapewnienie wzrastającej liczbie młodzieży jak największej ochrony socjalnej i miejsc pracy. Z kolei państwa rozwijające się muszą przygotowywać się na przyszłość w długiej perspektywie, ponieważ za kilkadziesiąt lat to ich społeczeństwa będą starzały się najszybciej. Tymczasem w Europie,

w której społeczeństwo już się starzeje, należy opracowywać strategie aktywizacji zawodowej osób starszych oraz tak konstruować i reformować systemy emerytalne, by zapewniały one świadczenia na odpowiednim poziomie.

Komitet ds. Zatrudnienia i Ochrony Socjalnej podkreśla konieczność prowadzenia polityk skoncentrowanych na potrzebach rynku pracy, tak by tworzyć nowe i produktywne miejsca pracy dla wszystkich grup wiekowych, w tym młodzieży i osób w wieku przedemerytalnym. Wyzwaniem wspólnym dla wszystkich państw jest poprawa systemu kształcenia ustawicznego, czyli kształcenia przez całe życie i dopasowywania swoich umiejętności do aktualnych potrzeb rynku pracy.

Zwiększanie zatrudnienia ma także olbrzymie znaczenie dla systemu zabezpieczenia społecznego, który finansowany jest ze składek pracowników i pracodawców oraz z podatków.

Komitet dyskutował także o zwiększających się potrzebach w dziedzinie zabezpieczenia społecznego w kontekście zmian demograficznych i kryzysu gospodarczego. Podkreślono, że potrzebne są zdecydowane działania w celu zapewnienia szybkiego rozszerzania systemów zabezpieczenia społecznego na kolejne grupy ludności. Aby ludzie mogli korzystać z ochrony socjalnej na odpowiednim poziomie, konieczne jest promowanie oficjalnego zatrudnienia na uczciwych warunkach i z godną płacą.

Zmiany demograficzne implikują także zmiany w systemach emerytalnych. Ponad 100 lat temu, gdy wprowadzono pierwsze systemy emerytalne w Europie, miały one zapewnić świadczenie osobom niezdolnym już do wykonywania pracy z powodów zdrowotnych i kondycyjnych. Minimalne standardy zabezpieczenia społecznego, wprowadzone konwencją nr 102 Międzynarodowej Organizacji Pracy w 1952 r., na stałe powiązały prawo do otrzymywania emerytury z osiągnięciem określonego wieku. Zgodnie z konwencją nr 102 ustalony wiek nie po-

⁴ Ibidem, s. 11.

⁵ 102nd International Labour Conference, *Action needed to provide jobs and social protection for growing and ageing populations*, http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216467/lang-en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

winien przekraczać 65 lat; wyższy wiek może być ustalony przez właściwe władze ze względu na zdolność do pracy osób starszych w danym kraju. W bogatych krajach prawo do emerytury stopniowo zaczęło być postrzegane jako zasłużony okres odpoczynku po latach ciężkiej pracy⁷.

W kontekście zmian demograficznych i wydłużania się ludzkiego życia (w tym dalszego życia w zdrowiu) w wielu krajach konieczne są reformy systemu emerytalnego. MOP zaleca politykę dążącą do adekwatności i przewidywalności emerytur. Proponuje się m.in. stopniowe i elastyczne przechodzenie z aktywnego życia zawodowego na emeryturę za pomocą: elastycznego wieku emerytalnego, wprowadzenia częściowej emerytury, pracy osób starszych w mniejszym wymiarze czasu, podziału czasu pracy itp. Z kolei pracownicy, którzy chcą pozostać na rynku pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego, powinni być w szczególności sposobem chronieni przed dyskryminacją ze względu na wiek. W tym celu należy wprowadzać odpowiednie rozwiązania legislacyjne oraz prowadzić kampanie informacyjne.

Międzynarodowa Organizacja Pracy dostrzega także problem związany ze wzrastającą potrzebą rozwoju opieki długoterminowej i opieki zdrowotnej w zmieniających się warunkach demograficznych. Problem ten dotyczy nie tylko społeczeństw już starzejących się w krajach rozwiniętych, ale w dużej mierze państw rozwijających się. Na przykład sieć szpitali i domów opieki znajduje się najczęściej w dużych miastach, a więc nie tam, gdzie mieszka większość osób starzejących się i potrzebujących pomocy w państwach rozwijających się. Opieka jest też często odpłatna, na co wielu osób starszych nie stać. Jeśli nawet nie jest płatna, wiele osób nie korzysta z niej z powodu braku dostępu do informacji (np. w Ghanie czy w Tajlandii).

Wyzwania dla systemów opieki zdrowotnej w krajach rozwijających się są zatem dwojakie: z jednej strony za pomocą prewencji należy

opóźnić początek choroby i moment nastąpienia niepełnosprawności, a z drugiej zapewnić odpowiednie usługi. Trudny dostęp do opieki zdrowotnej jest znaczącym wymiarem ubóstwa w późnym wieku. W krajach rozwijających wciąż jest niewystarczająca sieć usług zdrowotnych i opiekuńczych wobec narastających potrzeb. Z kolei kraje rozwinięte muszą zwiększać opiekę długoterminową nad osobami wymagającymi stałej pomocy, a także szukać sposobów na połączenie tej formy opieki ze wsparciem osób starszych w ich domu i współpracą z rodziną.

Siedem inicjatyw na stulecie

Podczas 102. Zgromadzenia Ogólnego MOP dyskutowano również o wdrażaniu siedmiu inicjatyw, związanych m.in. z pracą i zabezpieczeniem społecznym.

Celem inicjatywy *Koniec ubóstwa* jest pomoc państwom dążącym do likwidacji skrajnego ubóstwa do 2030 r.

Z kolei inicjatywa *Kobiety w pracy* ma na celu ukazanie warunków i miejsca kobiet w świecie pracy i promowanie działań na rzecz realizacji idei równości szans i traktowania.

Inicjatywa *Przyszłość pracy* ma odpowiadać na problemy rynku pracy w zmieniających się warunkach społecznych, demograficznych i gospodarczych.

Inicjatywa *Przedsiębiorcy* ma na celu stworzenie platformy zaangażowanych przedsiębiorców i wzmocnienie znaczenia społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR).

Zielona inicjatywa ma pomóc w przejściu na drogę zrównoważonego rozwoju i zaangażowania wszystkich organizacji i instytucji w kwestie ekologiczne.

Usprawnieniu zasad zarządzania służyć ma inicjatywa *Standardy i zarządzanie*⁸.

Zakończenie

Podsumowując 102. Zgromadzenie Ogólne MOP, należy podkreślić, że organizacja ta dąży przede wszystkim do pełnego, oficjalnego

⁶ Ibidem.

⁷ *Employment...*, op. cit., s. 47.

⁸ *Ryder calls for forward-looking examination of the place of work "in our lives and societies"*, http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216588/lang--en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

go zatrudnienia w każdym wieku oraz rozszerzania zakresów podmiotowego i przedmiotowego zabezpieczenia społecznego. Zwłaszcza

w dobie przemian demograficznych i w czasie światowego kryzysu gospodarczego nie należy obniżać istniejących minimalnych standardów.

LITERATURA I STRONY INTERNETOWE

Employment and social protection in the new demographic context, International Labour Conference, 102nd Session, 2013, International Labour Office, Genewa, kwiecień 2013.

102nd International Labour Conference, *Action needed to provide jobs and social protection for growing and ageing populations*, na stronie http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216467/lang-en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

Ryder calls for forward-looking examination of the place of work "in our lives and societies", na stronie http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/102/media-centre/news/WCMS_216588/lang-en/index.htm, pobrano 28.06.2013.

International Labour Organization, <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>, pobrano 28.06.2013.

International Labour Organization – latest activities in social issues

JANINA PETELCZYC

SUMMARY: *Presented paper discusses the 102nd Session of the International Labour Conference that was held on 5–20 of June in Geneva and was attended by 5000 delegates. One of the issue raised during this Session were activities and measures to be taken to ensure decent jobs and adequate social protection for all workers in ageing societies.*